

Sygn. akt VI U 3093/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 maja 2017 r.

Sąd Okręgowy w Bydgoszcy VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący SSO Ewa Milczarek

Protokolant – sekr. sądowy Sylwia Sawicka

po rozpoznaniu w dniu 25 maja 2017 r. w Bydgoszcy

na rozprawie

odwołania: R. K.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w B.

z dnia 21 września 2016 r., znak: (...)

w sprawie: R. K.

przeciwko: Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B.

o emeryturę

- 1) zmienia zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznaje ubezpieczonej R. K. prawo do emerytury od dnia (...)r.,
- 2) stwierdza, że organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności za nieustalenie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji.

Na oryginale właściwy podpis.

UZASADNIENIE

Zaskarżoną decyzją Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. odmówił prawa do emerytury R. K., bowiem ustalił, że ubezpieczona legitymuje się stażem pracy w rozmiarze 13 lat, 7 miesięcy i 21 dni zamiast wymaganym stażem pracy w rozmiarze 15 lat. Organ rentowy odmówił ubezpieczonej doliczenia do stażu pracy okresu nauki w szkole od 1.09.1962 r. do 24.06.1965 r. bowiem ubezpieczona nie przedłożyła indywidualnej umowy o naukę zawodu.

W odwołaniu od tej decyzji ubezpieczona wniosła o zaliczenie spornego okresu, powołując się na fakt pracy w Prezydium (...) w ramach praktyk stanowiących warunek zaliczenia praktycznej nauki zawodu.

W odpowiedzi na odwołanie Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. wniósł o jego oddalenie powołując się na dotychczasową argumentację.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Ubezpieczona R. K. (uprzednio Z.) w okresie od 1.09.1962r. do 24.06.1965r. uczęszczała do (...) Szkoły Zawodowej dla Pracujących, którą ukończyła w zawodzie sprzedawcy z wynikiem ogólnym dostatecznym. Warunkiem nauki w szkole zawodowej dla pracujących, było podjęcie zatrudnienia. Ubezpieczona chciała się uczyć zawodu sprzedawcy i

szukała pracy w takim zawodzie, ale jej nie znalazła, przy pomocy siostry mamy znalazła jednak pracę w Prezydium (...)w J.. Ubezpieczona zawarła umowę o naukę zawodu. Umowa o naukę zawodu, która ubezpieczona podpisała z Przewodniczącym L. była zawarta na trzy lata tzn.na okres nauki w (...) Szkole Zawodowej dla Pracujących. Ubezpieczona pracowała w Prezydium (...)w J. od 8.00 do 14.00 przez trzy dni w tygodniu, do szkoły uczęszczała też trzy dni w tygodniu od około 16.00 a nauka trwała do 21.00. Ubezpieczona uczyła się pracy biurowej. Ubezpieczona przepisywała pisma na maszynie, przynosiła pocztę do Gminy, wypisywała dokumenty związane z obowiązkiem szczepienia psów, wypisywała upomnienia dla niepłacących podatków, podlegała w czasie pracy przewodniczącemu (...), podpisywała codziennie listę obecności. Ubezpieczona faktycznie uczyła się pracy biurowej. Pracę w Prezydium ubezpieczona wykonywała od 15.11.1962 r. Na świadectwie ukończenia szkoły zawodowej przez ubezpieczoną z dnia 24.06.1965 r., znajduje się adnotacja, że ubezpieczona ukończyła naukę zawodu. Ubezpieczona otrzymywała wynagrodzenie za pracę - w pierwszym roku 150 zł, w drugim chyba 200 zł a w trzecim nie więcej niż 400 zł. Do tej szkoły zawodowej dla pracujących uczęszczali tylko tacy uczniowie, którzy byli gdzieś zatrudnieni. Ubezpieczona nie posiada żadnych dokumentów dotyczących zatrudnienia w Prezydium (...).

(dowód – świadectwo ukończenia szkoły zawodowej z dnia 24.06.1965 r. w aktach KRUS, zaświadczenie z dnia 14.04.1966 r. Prezydium (...) w aktach rentowych, zeznania świadków J. W. i A. S.- zapis protokołu rozprawy k.26.ubezpieczonej -k. 26 i 38).

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Stan faktyczny Sad ustalił na podstawie dokumentów w aktach rentowych prowadzonych przez ZUS i KRU których żadna ze stron nie kwestionowała oraz zeznań świadków i ubezpieczonej, którym jako spójnym i logicznym dał wiarę. Świadkowie zgodnie potwierdzili warunki uczęszczania do szkoły zawodowej dla pracujących oraz fakt pracy powódki w Prezydium (...)w J..

Odwołanie ubezpieczonej zasługiwało na uwzględnienie.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych okresem składkowym jest okres zatrudniania młodocianego na obszarze Państwa Polskiego na warunkach określonych w przepisach obowiązujących przed dniem 1.01.1975 r. W latach 1945 – 1975 zasady na jakich działał system oświaty, w tym szkoły zawodowe, regulowały przepisy ustawy z dnia 11.03.32 r. o ustroju szkolnictwa - Dz.U Nr 38 poz.389 ze zm. (zgodnie z którą szkolnictwo zawodowe obejmowało szkoły kształcące zawodowo dla młodzieży pracującej zawodowo i podlegającej obowiązkowi kształcenia wynikającemu z rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7.06.1927 r. o prawie przemysłowym - Dz. U Nr 53.poz.468 oraz szkoły zawodowe typu zasadniczego i szkoły przysposobienia przemysłowego), uchwały nr 448 Prezydium Rządu z 21.06.1951 r. o ustroju szkolnictwa zawodowego – M.P. Nr A-59 poz.776 na podstawie której strukturę szkolnictwa zawodowego tworzyły szkoły przysposobienia zawodowego i zasadnicze szkoły zawodowe, technika zawodowe i szkoły majstrów. Do czasu reorganizacji szkolnictwa zawodowego w 1951 r. pracownikami w rozumieniu przepisów emerytalno-rentowych były osoby uczęszczające do szkół przysposobienia przemysłowego tworzonych na podstawie prawa przemysłowego a od czerwca 1951 r. do szkół przysposobienia zawodowego organizowanych na podstawie uchwały Nr 448 Prezydium Rządu dla młodzieży w wieku lat 16 – 19. Osoby, które uczęszczały do szkół zawodowych zarówno przed reorganizacją dokonaną w roku 1951 jak i po tej reorganizacji były uczniami. Praktyczna nauka zawodu w tych szkołach odbywała się w warsztatach szkolnych, jak również w zakładach pracy, na podstawie umowy zawieranej między szkołą a zakładem pracy lecz uczniowie wykonujący prace w ramach praktyki nie byli pracownikami tych zakładów pracy.

Zasady zatrudniania młodocianych w celu nauki zawodu podlegały odrębnym regulacjom prawnym. Przepis art. 116 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym stanowił, że warunki odbywania nauki zawodu miały być w ciągu 4 tygodni po jej rozpoczęciu ustalone umową pisemną, której stronami byli: przemysłowiec (zakład pracy) i uczeń, a jeżeli był małoletni - jego ojciec lub opiekun, umową, w której jednym z obowiązkowych elementów było wyszczególnienie wzajemnych świadczeń. Przepis ten został uchylony dekretem z dnia 2 sierpnia 1951 r. o pracy i szkoleniu zawodowym młodocianych w zakładach pracy (Dz. U. Nr 41, poz. 311 ze

zm.). Wydane przez Radę Ministrów, na podstawie delegacji dekretowej, rozporządzenie z dnia 12 kwietnia 1952 r., w sprawie warunków przyjmowania do pracy w celu przyuczenia do zawodu i późniejszego zatrudnienia młodocianych, którzy ukończyli 14 rok życia i nie przekroczyli 16 roku życia (Dz. U. Nr 21, poz. 135), uzależniało skuteczność przyjęcia do pracy w celu przyuczenia do zawodu od zawarcia pisemnej umowy pomiędzy zakładem pracy a młodocianym (§ 5 ust. 1). Dekret ten w części dotyczącej nauki zawodu został uchylony ustawą z dnia 2 lipca 1958r. o nauce zawodu, przyuczenia do określonej pracy i warunkach zatrudnienia młodocianych w zakładach pracy oraz wstępnym stażu pracy (Dz. U. Nr 45, poz. 226 ze zm.). Przepisy tej ustawy również wymagały formy pisemnej dla zawarcia wymienionej w jej tytule umowy pomiędzy zakładem pracy a młodocianym pracownikiem. Ustawa ta obowiązywała do wejścia w życie ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - Przepisy wprowadzające kodeks pracy (Dz. U. Nr 24, poz. 142 ze zm.).

W spornym okresie, będącym przedmiotem analizy przez Sąd Okręgowy, obowiązywała ustawa z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu, przyuczania do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy, w brzmieniu nadanym przez ustawę z dnia 15 lipca 1961 r. o rozwoju systemu oświaty i wychowania. Do niej nawiązuje art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy emerytalnej. Oznacza to, że zatrudnienie młodocianych w rozumieniu ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. stanowi okres składkowy wliczany do uprawnień emerytalnych. Ważne jest przy tym, że oceniając status prawny ucznia należy badać spełnienie warunków określonych w przepisach o zatrudnieniu młodocianych, obowiązujących w okresie wskazanym przez zainteresowanego jako okres zatrudnienia (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2000 r., II UKN 349/99, OSNP 2001 nr 11, poz. 398; z dnia 12 kwietnia 2000 r., II UKN 496/99).

W przepisie art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. przewidziano, że zakład pracy, przyjmując młodocianego na naukę zawodu w celu przyuczenia do określonej pracy oraz odbycia wstępnego stażu pracy, jest obowiązany zawrzeć z nim na piśmie umowę określającą zawód albo rodzaj pracy, w jakim młodociany będzie szkolony, czas trwania nauki zawodu, przyuczenia do określonej pracy lub wstępnego stażu pracy oraz zasadnicze obowiązki i uprawnienia młodocianego. Przepis ten statuuje zatem obowiązek po stronie pracodawcy. Z art. 10 ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. wynika natomiast, że okresy nauki zawodu, przyuczenia do określonej pracy oraz wstępnego stażu pracy są okresami zatrudnienia. Deklaracja ta koresponduje z art. 3 ust. 1 ustawy przewidującym, że młodociani mogli być zatrudniani przez zakłady pracy tylko w celu nauki zawodu, przyuczenia do określonej pracy, odbycia wstępnego stażu pracy oraz przepisem § 10 rozporządzenia Ministra Oświaty z dnia 14.02.1959 r. w sprawie dokształcania oraz kontroli nauki zawodu młodocianych. Przepis ten stanowi, że warunkiem przyjęcia do zasadniczej szkoły zawodowej dla pracujących młodocianego jest przedłożenie zaświadczenia stwierdzającego, że młodociany jest zatrudniony lub będzie zatrudniony w ciągu najbliższych 6 miesięcy. Zgodnie z art.13 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. czas pracy młodocianych w wieku od lat 15 do 16 wynosił 6 godzin na dobę i 36 godzin tygodniowo, zaś młodocianych w wieku powyżej lat 16 obowiązywał normalny czas pracy stosowany w zakładzie pracy. Nie bez znaczenia jest również to, że wnioskodawczyni otrzymywała wynagrodzenie, które nie miało charakteru symbolicznego. W tym kontekście warto wskazać na § 13 uchwały Rady Ministrów z dnia 26 września 1958 r. w sprawie zatrudniania młodocianych przez zakłady pracy w celu nauki zawodu, przyuczania do określonej pracy i odbycia wstępnego stażu pracy, który przewidywał dla młodocianych w okresie nauki zawodu w zakładzie pracy wynagrodzenie:

- w pierwszym roku nauki - w wysokości 150-260 zł,

- w drugim roku nauki - w wysokości 320-380 zł,

- w trzecim roku nauki - w zakładach pracy, w których obowiązują taryfikatory kwalifikacyjne robotników - wynagrodzenie godzinowe według I (najniższej) kategorii płac.

W niniejszej sprawie ubezpieczona nie przedstawiła pisemnej umowy o naukę zawodu, co stało się podstawą wydania przez organ rentowy decyzji odmawiającej prawa do emerytury.

Kwestia nieważności umowy o pracę była przedmiotem polemiki, tak w stanie prawnym obowiązującym przed wejściem w życie kodeksu pracy, jak i później. Wyraźna jest tendencja interpretacyjna przeciwstawiająca się powstawaniu ujemnych skutków w zakresie świadczeń z ubezpieczenia społecznego w sytuacji, gdy doszło do

wadliwego zawarcia zobowiązania, a mimo to strony realizowały więź prawną. Wystarczy przypomnieć uchwałę siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 1982 r., V PZP 8/81, OSNCP 1982 nr 7, poz. 94, w której przesądzono, że małoletni, który nie ukończył 16 roku życia, a zawarł umowę o pracę (niekoniecznie na warunkach określonych w dziale IX KP), uprawniony jest do dochodzenia świadczeń wynikających z ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach pieniężnych z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. Nr 20, poz. 105). Stanowisko to wyrażane było również przez Sąd Najwyższy przed wejściem w życie kodeksu pracy (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 1972 r., III CRN 83/72, OSNCP 1973 nr 2, poz. 30). Pogląd ten znajduje odzwierciedlenie w utrwalonym stanowisku, zgodnie z którym w stosunkach ubezpieczeń społecznych nie można lekceważyć zaszłości faktycznych i przejść do porządku nad sytuacją osoby świadczącej pracę na podstawie nieważnej umowy o pracę, gdy powstaje określony stan „trwałego związania” stron stosunku pracy (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2005 r., II UK 141/04, OSNP 2005 nr 15, poz. 235 i liczne orzeczenia odwołujące się do tego judykatu). Stanowisko to wychodzi z założenia, że nawet nieważne zawarcie umowy o pracę i zgłoszenie wynikającego z niej zatrudnienia organowi ubezpieczeń społecznych nie wyklucza powstania stosunku obowiązkowego ubezpieczenia społecznego (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2006 r., II UK 164/05, Praca i Zabezpieczenie Społeczne 2006 nr 9, s. 33; z dnia 24 lutego 2010 r., II UK 204/09, z dnia 29 maja 2013 r., I UK 649/12). Zważywszy, że stosunek ubezpieczenia społecznego nie jest stosunkiem prawnym ukształtowanym w drodze umownej, a obowiązek ubezpieczenia społecznego powstaje z mocy prawa, w sporach prowadzących do rozstrzygnięcia o podleganiu ubezpieczeniu społecznemu liczy się to, czy strony realizowały wzajemne zobowiązanie pracownika do świadczenia pracy, a pracodawcy do dania pracy za wynagrodzeniem. Nie sposób zatem uznać w sferze ubezpieczenia społecznego skutku rzeczywistego świadczenia pracy przez pracownika i wypłacania mu z tego tytułu wynagrodzenia oraz wykonywania innych obowiązków typowych dla pracodawcy (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 czerwca 2013 r., II PK 299/12, OSNP 2014 nr 7, poz. 100; z dnia 11 września 2014 r., II UK 570/13, OSNP 2016 nr 1, poz. 11).

Również w nowszym orzecznictwie odstąpiono od formalistycznej oceny skuteczności umowy o naukę zawodu. W wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 15 lutego 2011 r., III AUa 1731/10 uznano, że art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy emerytalnej obejmuje również okres zatrudnienia na podstawie umowy zawartej przez młodocianego, który nie ukończył 15 roku życia. Stanowisko to stanowiło kontynuację linii orzeczniczej wytyczonej przez Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 26 kwietnia 2006 r., III AUa 3755/04. Dla porządku trzeba stwierdzić, że ten sam Sąd w wyroku z dnia 11 września 2014 r., III AUa 3140/13 (Biul. SA w Katowicach 2015 nr 1, s. 36-37) wyraził przeciwne zapatrywanie.

W wyroku Sądu Najwyższego - Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych z 28.06.2016r. , I UK 256/15(Legalis) wypowiedziano pogląd, że niesporządzenie pisemnej umowy o naukę zawodu nie przesądza o niemożliwości zakwalifikowania spornej pracy jako okresu składkowego z art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 748 ze zm.). Decydujące jest w tym wypadku ustalenie, czy wnioskodawca faktycznie wykonywał zatrudnienie na warunkach określonych w ustawie z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu, przyuczania do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy (Dz.U. Nr 45, poz. 226 ze zm.). Sąd Okręgowy w pełni podziela powyższe poglądy, uznając, że mają one pełne zastosowanie do okoliczności niniejszego przypadku.

W niniejszej sprawie, w której ubezpieczona wiarygodnie przedstawiła w swoich zeznaniach system nauki w szkole zawodowej oraz pracy w okresie od 15.11.1962 r. do 23.06.1965 r. w Prezydium (...) w pełni zastosować można wywody zawarte w cytowanych orzeczeniach Sądu Najwyższego.

Z tych względów, zdaniem Sądu Okręgowego, zasadnym było zaliczenie okresu pracy od 15.11.1962 r. do 23.06.1965 r. w Prezydium (...) jako okresu składkowego w rozumieniu art. 6 ust. 2 pkt. 3 ustawy z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych., co powodowało, że za spełniony uznać należy warunek wynikający z art. 28 ustawy emerytalnej posiadania przez ubezpieczoną 15 letniego stażu niezbędnego do uzyskania prawa do emerytury.

Mając to na uwadze Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. orzekł jak w wyroku

Sędzia SO Ewa Milczarek